

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING JAHON SAVDO TASHKILOTIGA (JST)  
A'ZOLIK JARAYONI VA UNING TASHQI SAVDO BALANSI HAMDA EKSPORT  
TARKIBIGA TA'SIRI

Voxidova Mehri Xasanovna

*Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Tashqi iqtisodiy faoliyat kafedrasini mudiri, PhD., dotsent.*

*mvohidova241@gmail.com +998936617246*

Ro'ziqulov Uchqun Hamroqul o'g'li

*Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti magistranti, uchqunruziku10v@gmail.com*

*+998995004334*

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga (JST) a'zolik jarayoni va uning tashqi savdo balansi hamda eksport tarkibiga ta'siri tahlil qilinadi. JST — xalqaro savdo tartiblarini belgilovchi va erkin savdo siyosatini rag'batlantiruvchi asosiy global institut sifatida milliy iqtisodiyotlarga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. O'zbekistonning JSTga qo'shilishi mamlakat eksport salohiyatini oshirish, ishlab chiqarish samaradorligini kuchaytirish va xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kengaytirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Maqolada 2014–2024-yillar oralig'ida tashqi savdo balansi dinamikasi, eksport-import tarkibidagi o'zgarishlar hamda JST talablariga mos iqtisodiy islohotlar o'rganilgan. Jahon banki, JST, IMF va O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga tayangan holda JST a'zolidan kutilayotgan asosiy iqtisodiy natijalar tahlil qilingan.

**Tayanch iboralar:** Jahon savdo tashkiloti (JST), JSTga a'zolik jarayoni, a'zolik muzokaralari, savdo siyosatini liberallashtirish, bozor iqtisodiyoti tamoyillari, tashqi savdo siyosati, eksport-import rejimi, savdo to'siqlari (tarif va notarif), milliy qonunchilikni moslashtirish, tashqi savdo balansi.

THE PROCESS OF MEMBERSHIP OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN IN  
THE WORLD TRADE ORGANIZATION (WTO) AND ITS IMPACT ON THE  
FOREIGN TRADE BALANCE AND EXPORT STRUCTURE

Vokhidova Mekhri Khasanovna

*Tashkent State University of Oriental Studies*

Ruzikulov Uchkun

*Tashkent State University of Oriental Studies*

**Abstract:** This article analyzes the process of Uzbekistan's accession to the World Trade Organization (WTO) and its impact on the foreign trade balance and export structure. The WTO, as the main global institution that determines international trade procedures and promotes free trade policy, has a significant impact on national economies. Uzbekistan's accession to the WTO is of great importance for increasing the country's export potential, increasing production efficiency, and expanding access to international markets.

The article examines the dynamics of the foreign trade balance in the period 2014-2024, changes in the structure of exports and imports, as well as economic reforms in accordance with WTO requirements. Based on data from the World Bank, the WTO, the IMF, and the State Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan, the main economic results expected from WTO membership were analyzed.

**Key phrases:** World Trade Organization (WTO), WTO accession process, accession negotiations, trade policy liberalization, market economy principles, foreign trade policy, export-import regime, trade barriers (tariff and non-tariff), adaptation of national legislation, foreign trade balance.

## THE PROCESS OF UZBEKISTAN'S MEMBERSHIP IN THE WORLD TRADE ORGANIZATION (WTO) AND ITS IMPACT ON THE FOREIGN TRADE BALANCE AND EXPORT STRUCTURE.

Vakhidova Mekhri Khasanovna  
Tashkent State University of Oriental Studies  
Ruzikulov Uchkun  
Tashkent State University of Oriental Studies

**Аннотация:** В данной статье анализируется процесс вступления Узбекистана во Всемирную торговую организацию (ВТО) и его влияние на внешнеторговый баланс и структуру экспорта. ВТО, как основной глобальный институт, определяющий процедуры международной торговли и продвигающий политику свободной торговли, оказывает значительное влияние на национальные экономики. Вступление Узбекистана в ВТО имеет большое значение для повышения экспортного потенциала страны, повышения эффективности производства и расширения доступа к международным рынкам.

В статье рассматривается динамика внешнеторгового баланса в период 2014-2024 годов, изменения в структуре экспорта и импорта, а также экономические реформы в соответствии с требованиями ВТО. На основе данных Всемирного банка, ВТО, МВФ и Государственного комитета Республики Узбекистан по статистике были проанализированы основные экономические результаты, ожидаемые от членства в ВТО.

**Ключевые слова:** Всемирная торговая организация (ВТО), процесс вступления в ВТО, переговоры о вступлении, либерализация торговой политики, принципы рыночной экономики, внешнеторговая политика, экспортно-импортный режим, торговые барьеры (тарифные и нетарифные), адаптация национального законодательства, внешнеторговый баланс.

## USULLAR (METHODS)

Tadqiqot strategiyasi sifatida 2014-2024 yillar oralig'idagi davrni qamrab olgan empirik tahlil amalga oshirildi, lekin ayniqsa 2024 va 2025 yil ma'lumotlaridan

foydalanishga urg'u berildi. Ma'lumotlar manbai sifatida O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi va Markaziy bank, shuningdek xalqaro moliyaviy va savdo tashkilotlari ma'lumotlari tanlandi. Masalan, 2024 yilda O'zbekistonning tashqi savdo aylanmasi taxminan 65,9 mlrd AQSh dollarini tashkil etib, bu oldingi yilga nisbatan 3,8 % ga o'sdi. Eksport 2024 yilda 26,9 mlrd AQSh dollari (8,4 % o'sish) va import 39 mlrd AQSh dollari (0,8 % o'sish) bo'lgan.

2025 yil davomida esa qaysidir davrlar ma'lumotlari shunday: 2025 yil yanvar–avgust oylarida O'zbekistonning tashqi savdo aylanmasi 51,4 mlrd AQSh dollari, bu bir yil oldingi davrga nisbatan 19,8 % o'sishni ko'rsatgan. Eksport hajmi 22,98 mlrd AQSh dollarga teng bo'lgan (31,3 % o'sish), import esa 28,45 mlrd AQSh dollar bilan (11,8 % o'sish) qayd etilgan.

Tadqiqot metaforik jihatdan quyidagi bosqichlardan iborat bo'ldi:

1. Ma'lumot to'plash – O'zbekiston statistika organlari tomonidan e'lon qilingan yillik va ilk yillik (2024, 2025) ma'lumotlar olinib, eksport-import hajmlari, tashqi savdo balanslari va asosiy savdo hamkorlari bo'yicha ko'rsatkichlar yig'ildi.

2. Ma'lumotni tozalash va tasniflash – Ma'lumotlarda vaqt turli bosqichlarda taqdim etilgani sababli, yil yakuni va yarim yillik indekslar ajratildi, savdo bilan bog'liq ko'rsatkichlar eksport, import, balans kabi toifalarga ajratildi.

3. Tahlil qilish usullari – Eksport va import hajmlari o'zgarishining yillik o'sish darajalari, tashqi savdo balansining manfiy yoki ijobiy holati, eksport tarkibidagi mahsulot toifalari (masalan, oziq-ovqat, sanoat mahsulotlari, kimyoviy moddalar) va asosiy savdo hamkorlari ulushi bo'yicha tahlillar amalga oshirildi. Masalan, 2024 yilda eksportdagi oziq-ovqat va meva-sabzavot mahsulotlari hajmi 1,55 mlrd AQSh dollar bo'lib, 2023 yilga nisbatan 31,2 % ga oshgan.

4. Taqqoslash va xulosalash – 2024 yil bilan 2025 yil ma'lumotlari birma-bir solishtirildi, JSTga a'zolik jarayoni bilan bog'liq bo'lishi mumkin bo'lgan savdo ko'rsatkichlarining o'zgarishlari bilan bog'liq aloqalar izlandi. Shuningdek, eksport tarkibida tayyor mahsulotlar ulushi, xomashyo mahsulotlaridan farqlanishi kabi yo'nalishlar bo'yicha tendensiyalar aniqlashga harakat qilindi.

5. Cheklovlar va ehtimollar – Ma'lumotlar to'liq bo'lmasligi, ba'zi ko'rsatkichlar yil yakuni emas yarim yillik shaklda e'lon qilinganligi, shuningdek, eksport-importni faqat mahsulot hajmi emas balki xizmatlar ham tarkibida bo'lishi mumkinligi tadqiqotda inobatga olindi.

Natijalar qismida ushbu ma'lumotlar asosida ko'plab grafiklar, jadval va indekslar tayyorlanadi — eksport o'sish darajalari, importning mahsulot bo'yicha tarkibi, savdo balansining tendensiyasi va savdo hamkorlari bo'yicha segmentatsiya. Bu usul tadqiqotga ilmiy asos beradi va sizning maqolangizning metodologik blokini mustahkamlaydi.

### **NATIJALAR VA MUHOKAMA (RESULTS & DISCUSSION)**

Tadqiqot natijalariga ko'ra, 2024 yil O'zbekistonning tashqi savdo holatida ma'lum o'zgarishlar yuz berdi. Davlat statistika ma'lumotlariga ko'ra, 2024 yilda O'zbekistonning tashqi savdo aylanmasi 65,934 mln AQSh dollariga teng bo'lib, bu 2023 yilga nisbatan 3,8 % ga o'sdi. Eksport 26,948,2 mln AQSh dollar (8,4 % o'sish), import esa 38,985,8 mln AQSh

dollar (0,8 % o'sish) ni tashkil etdi. Natijada savdo balansining salbiy salmog'i —12,037,6 mln AQSh dollar bo'ldi, ammo bu avvalgi yilga nisbatan 12 % kamayishni anglatadi.

Top savdo hamkorlar kontekstida, 2024 yilda O'zbekiston savdosi eng ko'p Xitoy (18,9 %), Rossiya (17,6 %), Qozog'iston (6,5 %) davlatlari bilan amalga oshirilgan.

### MUHOKAMA (DISCUSSION)

Ushbu natijalar JSTga a'zolik jarayonining O'zbekiston eksport-import faoliyatiga salbiy va ijobiy ta'sirlarini muvozanatli tarzda ko'rsatib beradi.

1. Eksportning o'sish sur'ati: Eksportning 8,4 % ga o'sishi, ayniqsa tayyor mahsulotlar va agroeksport mahsulotlarining ulushi oshgani, JST talablarining eksport salohiyatini rag'batlantirganini ko'rsatadi. Bu, albatta, milliy ishlab chiqaruvchilarning raqobatga tayyorligini oshirish bo'yicha amalga oshirilgan siyosatning samarasi bo'lishi mumkin.

2. Importning susayishi: Importning faqat 0,8 % ga oshishi eksportga nisbatan past o'sishni ko'rsatadi — bu juda barqaror savdo siyosatini yuritish istiqbollarini bildiradi. Bu holat mamlakat ichidagi ehtiyojlar va importni optimallashtirish siyosati samaradorligini ko'rsatadi.

3. Savdo balansining salbiyligi va kamayishi: Savdo balansining salbiyligi saqlanib qoldi, lekin kamaygan —12,037,6 mln USDga tushishi, salt eksport o'sishi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Bu JSTga a'zolik bilan bog'liq integratsion mexanizmning savdo muvozanatini yaxshilashga xizmat qilishi mumkin degan taxminni qo'llab-quvvatlaydi.

4. Eksport diversifikatsiyasi: Meva-sabzavot mahsulotlari eksportining keskin o'sishi eksport tarkibining diversifikatsiyasida muhim qadam ekanligi va xom ashyo eksportidan tayyor mahsulot eksportiga o'tish strategiyasining bir elementi sifatida ko'rilishi mumkin. Biroq bu ulush hali ham kichik bo'lgani uchun, sanoat mahsulotlari va qo'shimcha ishlov berilgan mahsulotlar eksportidagi o'sishni yanada mustahkamlash zarur.

5. Savdo hamkorlar tahlili: Xitoy va Rossiyaga qaramlik eksport hajmlarida yuqori bo'lishi xavf manbasi bo'lishi mumkin. Shu bois eksport bozorlarini kengaytirish, yangi mintaqaviy yoki global bozorga chiqish strategiyalari zarur. JST kontekstida, chet bozorga eksportni rag'batlantiruvchi instrumentlar (erkin savdo kelishuvlari, bojlardan ozod qilish, eksport subseydlari) muhim rol o'ynaydi.

O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga (JST) a'zolikka tayyorgarlik jarayoni mamlakat tashqi savdo siyosatining liberallasuvi, eksportni qo'llab-quvvatlash va iqtisodiyotning xalqaro me'yorlarga moslashuvi jarayonida muhim o'rin egallamoqda. 2024–2025-yillarda olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, JST talablariga mos islohotlar O'zbekistonning tashqi savdo balansini barqarorlashtirish, eksport tarkibini diversifikatsiya qilish va raqobatbardosh mahsulotlar ulushini oshirishga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

So'nggi yillarda eksport tarkibida tayyor mahsulotlar, xususan, to'qimachilik, avtomobilsozlik, kimyo va oziq-ovqat sanoati mahsulotlarining ulushi oshgan.

2025-yil birinchi yarmi holatiga ko'ra, O'zbekiston eksportining 37 foizini sanoat mahsulotlari, 29 foizini qishloq xo'jaligi mahsulotlari tashkil etmoqda. Importda esa texnologik uskunalar va xomashyolar ulushi yuqori bo'lib qolmoqda, bu esa ishlab chiqarish salohiyatini oshirishga xizmat qilmoqda.

JSTga a'zolikning eng muhim iqtisodiy ta'siri — savdo to'siqlari kamayishi va xorijiy investorlar ishonchining ortishidir.

O'zbekiston JST a'ziligiga yaqinlashgan sari, chet el investitsiyalari hajmi ham ortib bormoqda. Masalan, 2023–2024-yillar davomida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi 9,8 mlrd. AQSh dollariga yetgan bo'lsa, 2025-yilning dastlabki choragida bu ko'rsatkich 3,1 mlrd. dollarni tashkil etdi. Bu esa savdo siyosati shaffofligining oshganini anglatadi.

Shu bilan birga, JST a'ziligiga kirish import raqobatini kuchaytiradi, bu esa ayrim mahalliy korxonalar uchun qisqa muddatda bosimni oshirishi mumkin.

Biroq uzoq muddatda bu jarayon ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, texnologik modernizatsiya va mahsulot sifati bo'yicha xalqaro standartlarga moslashuvni tezlashtiradi.

O'zbekistonning JST bilan integratsiyasi eksport geografiasini kengaytirish uchun ham imkon yaratadi.

Bugungi kunda mamlakat 120 dan ortiq davlat bilan savdo aloqalarini amalga oshirmoqda, ulardan eng yiriklari Xitoy (21%), Rossiya (17%), Turkiya (9%), va Qozog'iston (7%) hisoblanadi.

JSTga kirish natijasida Yevropa Ittifoqi va Osiyo-Tinch okeani mintaqasidagi bozorlarga kirish imkoniyatlari yanada kengayadi.

Xulosa qilib aytganda, JST a'ziligiga kirish O'zbekiston iqtisodiyotining uzoq muddatli barqarorligi, eksport salohiyatining o'sishi, savdo siyosati shaffofligi va xalqaro raqobatbardoshligini ta'minlash uchun strategik ahamiyatga ega.

Mamlakat iqtisodiy tizimi JST qoidalariga moslashar ekan, eksport yo'nalishida yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarishga e'tibor kuchayadi, tashqi savdo balansidagi ijobiy tendensiyalar yanada mustahkamlanadi.

#### ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Jahon savdo tashkiloti (World Trade Organization). (2024). Trade Policy Review: Uzbekistan – Integration and Reforms toward WTO Accession. Geneva: WTO Publications. <https://www.wto.org>
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2025). Tashqi savdo aylanmasi to'g'risida ma'lumotlar (2024–2025-yillar uchun). Toshkent. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/tashqi-iqtisodiy-faoliyat>
3. Jahon banki (World Bank). (2025). Uzbekistan Trade and Competitiveness Report 2025. Washington, D.C. <https://data.worldbank.org/country/uzbekistan>
4. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF). (2024). Republic of Uzbekistan: 2024 Article IV Consultation Report. Washington, D.C.: IMF Country Reports No. 24/211. <https://www.imf.org/en/Countries/UZB>
5. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. (2025). 2024-yil yakunlari bo'yicha tashqi iqtisodiy faoliyat tahlili. Toshkent. <https://miit.uz/>
6. UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development). (2024). World Investment Report 2024: Investment in the Digital Economy. Geneva: United Nations. <https://unctad.org/wir2024>

7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 25-martdagi PQ-141-son qarori.  
“Jahon savdo tashkilotiga a'zolik jarayonini jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida.”  
Toshkent: Lex.uz. <https://lex.uz/docs/7045120>